

Als Països Catalans, els jardins botànics han d'enfrontar-se a la conjuntura del nou mil·lenni. Avui no podem limitar-se només a ser centres d'investigació o de difusió de la diversitat vegetal sinó que han d'emprendre amb força la seva funció de preservació enfront d'una situació amenaçant.

El repte de la biodiversitat

“L'ideal –segons David Dikson, redactor de la revista *Nature*– seria que tots els organismes vius fossin conservats en el seu hàbitat natural, és a dir, *in situ*, però diversos factors, entre els quals que els investigadors tinguin fàcil accés al material d'estudi i l'amenaça d'extinció que plana sobre nombroses espècies vegetals

o animals, han dut a elaborar programes *ex situ*.”

Els jardins botànics i els bancs de gens i llavors són els que duen a terme aquesta tasca. La major part d'aquestes institucions es troben als països industrialitzats (els països tropicals només en tenen 230, malgrat la seva diversitat vegetal). Nombrosos bancs de gens i de llavors estan

l·ligats directament a col·leccions botàniques públiques. D'altres pertanyen a empreses transnacionals que els utilitzen com a reserva de primera matèria per a elaborar noves varietats que, en el cas dels Estats Units, impliquen patents que han donat lloc a la biopirateria, activitat extremadament lucrativa fonamentada en el robatori de recursos de les comunitats del Tercer Món sense compensacions.

Un estudi ha revelat que el 8% de les empreses creadores de noves espècies vegetals tenen els seus propis bancs de gens. L'accés a les col·leccions de llavors i de plasma germinal és al centre de la polèmica. Representants de jardins botànics d'onze estats, reunits a Pequín l'any 1999, adoptaren un conjunt de normes que estableixen les modalitats d'adquisició i conservació dels recursos genètics, l'ús i el subministrament d'aquests recursos, i el repartiment dels beneficis resultants de la seva explotació.

Què és un Jardí Botànic? Un Jardí Botànic no és una zona verda, malgrat la seva vegetació o que sigui un espai delimitat, ordenat i plantat amb vegetals plants i productius. Així ho van entendre els fundadors d'Acció Ecologista quan fa tres lustres van manifestar la seva oposició al projecte d'Ignacio Docavo, el director d'aleshores, que volia enderrocar el mur de protecció del botànic de València i fer l'entrada gratuïta. "Vam dir: estem contra tots els murs, menys el del Botànic, i considerem que tot ha de ser gratuït, menys el Jardí Botànic! L'entrada tenia un preu simbòlic, però que dissuadia els qui volien fer servir el Botànic com un lloc on anar a jugar a pilota, per entendre'ns", explica Guillermo de Felipe, biòleg i participant en aquella campanya que va aconseguir parar el despropòsit.

Pocs jardins com el Botànic de València han tingut tants amics i enemics. De fet, la seva defensa ha donat llum a un moviment renovador que amb la proclama de "salvem el Botànic" ha donat exemple a múltiples plataformes que al País Valencià reclamen respecte pel patrimoni natural i cultural a diferents indrets de l'horta i als llits naturals del riu valencians. Creada el març del 1995, la coordinado-

ra "Salvem el Botànic, recuperem ciutat" s'oposa amb tanta contundència com imaginació a la decisió d'edificar, al costat del Jardí i vora l'antic caixer del Túria, en el solar dels jesuïtes, uns gratacels que, en el cas d'haver-se fet, haurien ofegat un jardí voltat ja d'edificacions per dos costats.

Malgrat que el Jardí Botànic compleix el seu segon segle, el primer jardí botànic dels Països Catalans sembla que fou establert per la Universitat de València l'any 1633, en temps de Melcior de Villena. Destruït durant la guerra del Francès, ha mantingut la seva continuïtat a partir de la reconstrucció del 1820, realitzada per Josep Pizcueta i Donay.

Per la seva banda, el Jardí Botànic de Sóller es va iniciar l'any 1985 i va ser obert al públic l'any 1992 com a centre de conservació, recerca i aprenentatge de la flora mediterrània, especialment de la flora balearica. L'abril del 1997 es va constituir com a fundació.

El Jardí Botànic Mar i Murtra de Blanes va ser fundat per un industrial alemany, Karl Faust (1874-1952), enamorat d'aquest racó de la Mediterrània que anomenem Costa Brava. Va abandonar aviat els seus negocis i, pres d'una il·lusió conscient i una sàvia comprensió de la investigació vegetal, es va dedicar a construir el botànic. Hi van passar i residir importants estudiosos, i també va proporcionar aixopluc i va connectar el saber de Pius Font i Quer amb la resta d'Europa, en especial de Montpeller.

Els bancs de llavors són actualment una de les línies de treball dels jardins botànics en l'objectiu de salvaguardar espècies en perill.

Els nostres jardins botànics

Jardí Botànic de Barcelona. Carrer Doctor Pius Font i Quer s/n. Parc de Montjuïc. 08038 Barcelona. Telèfon 934 264 935.

Jardí Botànic de Sóller. Carretera Palma-Port de Sóller, km. 30,5. Apartat 44. 07100 Sóller. Horaris: De dimarts a dissabtes, 10 a 18 h. Diumenges i festius, de 10 a 14 h. Telèfon 971 634 014.

Web: www.jardibotanicdesoller.org

Jardí Botànic de València. Carrer Beat Gaspar Bono 6. 46008 València. Telèfon 963 911 665.

Web: www.jardibotanic.org (en construcció).

Jardí Botànic Mar i Murtra. Carrer Karl Faust. 17300 Blanes (Selva). Horaris: De dilluns a divendres, de 10 a 17 h. Dissabtes i diumenges, de 10 a 14 h. Telèfon 972 330 826.

La modernitat arquitectònica del Jardí Botànic de Barcelona demostra que aquests centres també han d'adaptar-se als nous temps.

Ara, com en el cas dels altres botànics, al llegat se suma la sàvia de noves generacions d'investigadors que hi desenvolupen els seus estudis de doctorat.

Què tenen en comú, els jardins botànics? Hi ha una sèrie d'activitats que defineixen i permeten fer servir aquesta denominació amb propietat. "Un jardí botànic es diferencia, fonamentalment, de qualsevol altre tipus de jardí perquè és una institució que duu a terme recerca científica i és, doncs, producte d'aquesta. Per això els escenaris de les espècies i comunitats representades tenen un valor intrínsec elevat. Moltes de les espècies que, en el transcurs del temps, s'han plantat en un jardí botànic, han comportat estudis biològics i ecològics aprofundits", defineix Joan Pedrola, director científic de l'Estació Internacional de Biologia Mediterrània i el Jardí Botànic Mar i Murtra de Blanes.

Una primera part visible són les col·leccions de plantes vives distribuïdes en grups ecològics simulant l'hàbitat natural on viuen les espècies. És el que s'anomena fitoepisodis o comunitats vegetals restaurades artificialment.

També hi ha bancs de llavors que es conserven a baixes temperatures, herbaris de plantes dessecades en condicions de baixa humitat i desinfecció, laboratoris per a tasques d'investigació, biblioteca de consulta i l'àrea de propagació i reserva, és a dir, umbracles i hivernacles destinats a la reproducció de les plantes.

I tot això s'associa a una xarxa mundial d'intercanvi d'informació i llavors. Una peça clau és l'*Index Seminum*, publicació

anual que recull la llista de llavors intercanviables, que permet fer i rebre comandes dels diferents bancs de germoplasm.

Aquestes múltiples funcions tenen lloc d'esquenes al públic. Llocs de passeig i esbarjo, són també equipaments ideals per promoure l'educació ambiental i cultural. Sovint, racons dels jardins botànics recullen poesies, sentències i proclames. No en va, és important recordar que la plantació d'un arbre en una plaça pública era vist amb recel per monàrquics i conservadors, ja que aquest acte s'associava a una proclamació de ciutadania republicana. Ara, les exposicions permanents, les itinerants i les visitants constitueixen un dels reclams dels jardins botànics.

Vegetofília. La biofilia, la veneració de la vida, té el seu vessant vegetal: la vegetofília. La conservació i valoració de la flora no comença amb la jardineria domèstica ni acaba als jardins botànics.

La Declaració Universal dels Drets del Vegetal va ser redactada per George Heuse, president de la Fundació Mundial per la Qualitat de Vida i president fundador de la Lliga Internacional dels Drets de l'Animal i antic secretari de la UNESCO. De fet, era la continuació d'una vocació ja que havia participat, prèviament, en la redacció de la Declaració Universal dels Drets de l'Animal (1978) que ha tingut molta més difusió. En la declaració dels drets dels vegetals a la seva existència, com la de tota forma de vida, s'afirma que "tot el que pugui comportar la mort d'un gran nombre de vegetals, com els incendis provocats, és un genocidi, un biocidi, un crim contra la vida, tot considerant la complementaritat del món vegetal i el món animal".

Ara l'amor per la vegetació ha multiplicat la seva oferta en el mercat. D'un costat, hi ha noves iniciatives que fan dels viviers i els centres de jardineria uns indrets de visita atractiva on conèixer la diversitat vegetal amb funció ornamental. A França, la construcció de laberints és moda. Labyrinthus, a la regió de la Touraine (a la ribera del Dordonya), és un parc temàtic estacional sense plàstic ni tecnologia. És un jardí iniciàtic, amb ànima, on el visitant (200.000 el 1997) fa un recorregut en forma de mandala on es

conta part de la història d'*Àlícia al país de les meravelles*. El jardí evoca l'assalt d'un castell encantat, amb les figures de Merlí, el rei Artús i Lancelot. El laberint és efímer perquè es fa amb blat de moro i girasol. En aquest sentit, el projecte de Jardí Medicinal Ramon Llull de Selva (Mallorca) podria ser el primer que incorporarà aquest vessant contemplatiu, ornamental i útil alhora.

Al nostre país, l'estima pels parcs i jardins ve d'antic. A l'àmbit urbà hi ha jardins neoclàssics com el de Monfort (València) o el jardí del Laberint d'Horta i el parc Güell (Barcelona), tres parcs inicialment privats que ara són públics, a diferència dels Vivers de València, el Parc Ribalta de Castelló o el Parc de la Ciutadella de Barcelona, pensats ja com a jardins públics urbans, com les arbredes, llocs de passeig i vida social.

En l'àmbit rural hi ha jardins tradicionals, com el del castell de Cap Roig (Palafugell), el jardí del Bes (Xàtiva), Santa Clotilde (Blanes), obra de l'arquitecte i jardiner menorquí Nicolau Maria Rubió i Tudurí (1891-1981) i, a la mateixa població de la Costa Brava, el Jardí d'Acclimatació Pinya de Rosa. Tres indrets que justifiquen, per ells mateixos, una visita a la rodalia de Blanes.

A Mallorca, els jardins de Raixa, al municipi de Bunyola, van ser dissenyats a finals del segle XVIII, han passat a ser públics i seran la seu de l'organisme estatal de parcs nacionals.

També hi ha arborètums, col·leccions d'arbres vius de diferents espècies, com el jardí agrícola del Parc Natural de la Garrotxa, on es conserven arbres fruiters d'espècies autòctones, o prop de la Casa Masjoan, a Espinelves (les Guilleries), que conserva una de les col·leccions d'arbres monumentals més importants de Catalunya amb una trentena de varietats de coníferes i alguns caducifolis molt notables. L'Arborètum de Catalunya es troba a Cambrils (Maresme), a la masia de Can Barba, antic habitatge dels masovers de la casa senyorial de Can Bergay on hi ha una exposició sobre els boscos. També és molt important el cas d'Elx, que posseeix l'únic palmerar d'Europa, declarat recentment Patrimoni de la Humanitat.

Jordi Bigues

RECOLLIDA

LATERAL

de residus orgànics

més net més ràpid més eficaç

Un nou servei!

Respecta els horaris de recollida

a partir de les 21:00

Tanca bé la bossa i fica-la sempre dins del contenidor

No aparques davant dels contenidors

a la recollida lateral...
FES-LI COSTAT!

AJUNTAMENT DE GANDIA
MEDI AMBIENT

TRIA
GANDIA

FCC